herpy

SKILPADDER

Egyptisk landskilpadde

Testudo kleinmanni

Testudo kleinmanni er slektens minste landskilpadde: en lys, høyryggete ørkenskilpadde på 10-13 cm fra kystområdene i Libya, Egypt og det sørlige Israel. Den er dagaktiv, ren planteeter og kritisk truet i naturen. Stellet krever tørre, lune forhold hele året, ingen vinterhvile og full atskillelse fra andre skilpadder.

Familie: Testudinidae Engelsk: Egyptian Tortoise Tidligere navn: *Testudo werneri*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**10-13 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**150-300 g**
Levealder	**20-50 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Bakkelevende**
Biotop	**Ørken og halvørken**
Vanskelighetsgrad	**Erfaren**

STELL

Min. terrarium	**105 × 50 × 30 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**20-28 °C**
Varmeplass	**32-36 °C**
Temperatur, natt	**15-20 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Planter**
Holdes	**Alene, parvis eller i gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**60-120 mnd.**
Kullstørrelse	**1-4 egg**
Kull per år	**1-3**
Inkubasjon	**80-120 dager** ved 30-33 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste I**
EU-vedlegg	**Vedlegg A**
IUCN	**Kritisk truet (CR)**

Om arten

Testudo kleinmanni er en liten, høyryggete skilpadde med et skjold i sandfarget gult, ofte med et grønnlig skjær. Platene på ryggskjoldet (carapax) har mørkebrune kanter, men midten er uten den mørke flekken som kjennetegner *Testudo graeca*. Hos eldre dyr kan den mørke fargen forsvinne helt. Buken er lysegul, oftest med to mørke, V-formede tegninger på de midterste platene, som hos *Testudo marginata*. Hode og ben er lyst elfenbensgule. Lårene har ingen sporer, halen har ingen hornspiss, og forbena har svært store, overlappende skjell, også hos nyklekte unger. Den bakre delen av bukskjoldet er bevegelig hos begge kjønn.

Alle mål i teksten er skjoldlengden. Hannene er 9-10 cm og hunnene opptil 13 cm, enkelte opptil 15 cm. Hunnene veier opptil omtrent 300 g og hannene omtrent 150 g. Hannen er slankere, har lengre hale og et mer avlangt skjold, men ikke det innbuede bukskjoldet som hannene har hos de øvrige artene i slekten.

Arten ble beskrevet i 1883 av Louis Lortet og er oppkalt etter Édouard Kleinmann, som samlet inn typeeksemplaret. Formen fra Negev, som en periode ble regnet som en selvstendig art (*Testudo werneri*), skiller seg ikke genetisk og regnes i dag som samme art.

Utbredelse og leveområde

Testudo kleinmanni finnes langs sørkysten av Middelhavet i det nordøstlige Libya (Kyrenaika), det nordlige Egypt, det nordlige Sinai og det sørlige Israel (det nordvestlige Negev). Den lever høyst omtrent 120 km fra kysten. Forekomsten i Tripolitania i det vestlige Libya er ikke sikkert dokumentert, fordi dyrene der kan være satt ut av mennesker.

Arten er kritisk truet (CR) på IUCNs rødliste. Leveområdene i Egypt er nesten ødelagt, og bare få spredte bestander er igjen. Innsamling til handel og tap av leveområder er de største truslene. I en kort periode kom omtrent 2.800 dyr, ca. halvparten av den daværende kjente bestanden, i handelen.

> **Naturlig utbredelse:** Libya, Egypt og Israel.

LEVEOMRÅDE

Testudo kleinmanni lever i ørken og tørre steppeområder nær kysten: kompakt sand og grus, spredte steiner, lave, sandete tørre elveleier, kratt og salte kystenger. Nedbøren er svært lav, omtrent 50 mm i året. Vinteren er mild og fuktig: dagtemperaturen faller i gjennomsnitt ikke under 17-18 °C, og nettene er 9-10 °C. Om sommeren stiger temperaturen til omtrent 45 °C.

Dyret er aktivt mesteparten av året. Om våren, når ørkenen grønnes og blomstrer, er maten mest rikelig. I den kalde tiden er det mest framme midt på dagen, i den varme tiden morgen og kveld, og resten av dagen holder det seg i skjul under busker eller i gnagerhuler. Fra juni til august graver det seg ned i fire til åtte uker, avhengig av været, og i svært kalde netter graver det seg kort ned. Hva dyret spiser i naturen, er ikke dokumentert.

Stell

TERRARIET

Testudo kleinmanni er en liten skilpadde med store krav til forholdene. Utendørs hold i et temperert klima kan ikke anbefales: arten holdes i et åpent skilpaddebord, et terrarium eller et oppvarmet drivhus eller en vinterhage. Lengden skal være minst 8 ganger og bredden 4 ganger skjoldlengden til det største dyret. Mindre plass brukes ofte med hell, men den vanlige anbefalingen er 8 × 4 ganger skjoldlengden. For en hunn på 13 cm gir det omtrent 105 × 50 cm, og større er bedre, særlig for en gruppe. Sideveggene skal være omtrent 30 cm høye. Et bord som kan deles i to, gjør det lett å holde hanner og hunner hver for seg.

Bunnen er en blanding av omtrent 60 % leirholdig jord og 40 % sand i et lag på 5-10 cm, slik at dyret kan grave seg ned. Sett inn en potteplante til skygge, flate steiner å klatre på og et tørt skjul i hver ende. En lav, bred skål med friskt vann skal alltid stå framme. Rengjør skålen daglig.

Arten skal holdes helt atskilt fra alle andre skilpadder. Den er svært følsom for fremmede sykdomsorganismer, og kontakt med andre arter gir alvorlige luftveis- og tarmparasittproblemer som raskt kan bli dødelige for et så lite dyr.

TEMPERATUR

Om dagen skal luften være 20-28 °C med en solplass på 32-36 °C under en varmelampe, målt med et infrarødt termometer, slik at dyret selv kan velge mellom varme og kjølige steder. Solplassens temperatur er et anslag ut fra klimaet og de øvrige *Testudo*-artene. Høyere er ikke bedre: over 30 °C i luften faller aktiviteten, og i naturen graver dyret seg ned i varmen.

Om natten slås lampene av, og temperaturen kan falle til 15-20 °C, men ikke lavere. En svak varmematte under en del av bunnen kan være nødvendig om natten. Arten skal ikke i vinterhvile, fordi vinteren er mild i utbredelsesområdet, og en sommerdvale som i naturen er vanskelig å etterligne trygt. Den holdes derfor aktiv hele året ved moderat temperatur.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten er ikke dokumentert for arten. 40-60 % passer for et tørt kystklima med fuktige vintre, og bordet skal ha en tørr og en lett fuktet ende. Hold jorden tørr, ikke våt, og skift fuktig materiale ofte. Til drikke og bad brukes en lav skål; små dyr bades kort i lunkent vann, slik at de drikker.

LYS OG UVB

T. kleinmanni er dagaktiv og trenger kraftig, hvitt lys og en varm solplass. Gi UVB som til *Testudo hermanni*: et T5-rør eller en kraftig UVB-pære for ørkenarter (Ferguson-sone 3, omtrent 10-12 % UVB) over solplassen. Glass og plast mellom lyskilde og dyr stopper UVB. Skift lyskilden etter produsentens anvisning, fordi UVB-utbyttet faller lenge før lyset går ut.

Lyset slås på 12-14 timer om dagen om sommeren og litt kortere om vinteren.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

T. kleinmanni er planteeter. Kosten skal være fiberrik, proteinfattig og kalkrik og bestå av ville urter, gress, blader og blomster. Løvetann og kløver er de beste. Frukt hører ikke til; en liten bit tomat er det høyeste. Grønnsaker fra butikken er bare et supplement. Unngå planter som kan være sprøytet.

Sikt mot langsom vekst, og unngå overfôring. I naturen er maten knapp store deler av året, og for mye fôr gir knudrete skjold og nyreskader, slik også for mye protein gjør. Dryss kalk over fôret, og la et sepiaskall ligge framme, slik at dyret selv kan gnage av det. Uten UVB skal kalktilskuddet inneholde D3 og gis daglig. I naturen spiser dyret også snegleskall og eggeskall for kalkens skyld. Vann skal stå framme hele tiden.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Arten er dagaktiv og rolig og graver seg gjerne ned i bunnen. Den er uvanlig stemmebegavet for en skilpadde: Begge kjønn lager lyder, og hannen kurrer under parringen som en due. Håndter dyret så lite som mulig, og støtt alltid under bukskjoldet. Et fall er farlig for et så lite skjold.

Dyret tåler artsfrender og kan holdes enkeltvis, i par eller i en liten gruppe, men må aldri komme i kontakt med andre arter. Hold gjerne kjønnene atskilt utenfor parringstiden, slik at hunnene får ro. Gi flere skjul, og unngå å flytte dyret rundt.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har en lengre hale og et mer avlangt skjold enn hunnen, som er større. Dyrene blir kjønnsmodne ved 5-10 års alder. Hannene er voksne ved 9-10 cm og hunnene ved omtrent 12-13 cm. Bruk bare fullvokste, friske dyr i god fôrtilstand til avl.

PARRING

I naturen ses parringen i mars. I fangenskap parer dyrene seg om våren og igjen fra august til november. Hannen sirkler rundt hunnen og støter mot skjoldet hennes, men biter ikke. Han kaller med åpen munn, og parringen varer ofte 20 minutter eller mer. Hunner som bærer egg, vekker ikke hannens interesse; i pausen etter en egglegningsserie blir hannene igjen interesserte.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen graver en 3-5 cm dyp rede i sand eller løs jord og legger fra mars og april og framover. Hun legger oftest ett egg om gangen, av og til to, og store hunner opptil fire samtidig. Det går tre-fire uker mellom leggingene, til hun har lagt 4-5 egg, og deretter følger to til fire måneder uten egg. En hunn kan nå opptil tre kull i en sesong. Eggene er avlange, omtrent 32 × 23 mm, og veier 7-9 g. Gi hunnen minst 5 cm dyp, løs sandjord; selv 2-3 cm er nok til at hun legger.

INKUBASJON

Eggene legges i en rugemaskin på overflaten av vermikulitt eller sandjord og graves ikke ned. Luftfuktigheten skal være 70-80 %, men den er ikke kritisk. Ved 30-33 °C klekkes eggene etter 80-120 dager; i naturen kan det gå på 70 dager. Utviklingen er uregelmessig: Den er langsom den første måneden til seks uker og tar deretter fart, og det kan gå opptil tre måneder før noe kan ses. Etter at ungen har åpnet egget, blir den i det i noen dager, til plommesekken er tatt opp. Kjønnet avhenger av temperaturen, men grensene er ikke dokumentert for arten. 30 °C gir formodentlig hanner og 33 °C hunner, som hos *Testudo graeca*.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er 28-30 mm lange og veier 4-7 g. De drikker nesten med en gang fra en lav skål og spiser tørkede løvetannblader innen et døgn. Hold dem i en overdekket, ventilert bakke med en svak varmekilde i bunnen, en solplasslampe over og tørkepapir som bunn de første ukene. Deretter flyttes de til en mindre utgave av de voksnes bord. Kost og temperatur er som hos de voksne.

Helse og vanlige feil

Arten er følsom for smitte og får raskt alvorlige symptomer. De hyppigste problemene skyldes stellefeil eller smitte:

- Luftveisinfeksjon og tarmparasitter etter kontakt med andre skilpadder. Krever veterinær, og dyret skal isoleres.
- Knudrete skjold ved for mye fôr, for mye protein og for lite kalk.
- Nyreskader ved for mye protein.
- Beinsykdom ved for lite UVB, D3 eller kalk.
- Uttørking ved for høy varme uten tilgang til vann og kjøligere steder.

Karantene for nye dyr er viktig. Er dyret sløvt, taper det seg, har det utflod fra nesen eller spiser det ikke på et par uker, skal det til en veterinær med erfaring med krypdyr.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.